

ARENGUD VENEMAA FÖDERATSIOONI KAASMAALASTE POLIITIKAS

Tatjana Kiilo

Käesoleva paberi eesmärk on kaardistada arenguid Venemaa Föderatsiooni kaasmaalaste poliitikas (KMP), seisuga detsember 2010. Fookuses on institutsionaalne korraldus, ideoloogia arengud ja rahastamine. Ülevaade valmib tuginedes avalikele allikatele, eelkõige vastavate ametkondade ja asutuste veebilehtedel leiduvale infole.

KMP institutsionaalne korraldus

KMP juhtivad organid

1994. a sügisest tegutseb presidendi korraldusel Venemaa Föderatsiooni (edaspidi VF) valitsuse juures riiklik kaasmaalaste komisjon, mille juht on formaalselt välisminister¹. 2001. aastal kujundati MIDi koosseisus ümber rahvusvahelise humanitaarkoostöö ja inimõiguste osakond kaasmaalaste asjade ja inimõiguste osakonnaks^{2,3}. 2005. a loodi MIDi koosseisus eraldi kaasmaalaste asjade amet⁴, mida hetkel juhib Aleksandr Tšepurin. Alates Vladimir Putini esimesest ametiajast kureerib KMP valdkonda presidendi administratsiooni juhi asetäitja Vladislav Surkov, presidendi välisriikidega regioonidevaheliste ja kultuurisidemete arendamise valitsuse (varem Modest Kolerovi, Nikolai Tsvetkovi ja nüüd Sergei Vinokurovi eestvedamisel) ja presidendi välispoliitika nõunik. Dmitri Medvedevi juures tegutseb alates 2008. a regionaalarenguministri juhtimisel kaasmaalaste vabatahtliku ümberasumise komisjon.⁵ Lisaks sellele tegelevad kaasmaalaste asjadega vastavad organid Dumas ja Föderatsiooninõukogus.

KMP elluviimine: Rossotrudnitšestvo vene teadus- ja kultuurikeskuste võrgustik

Inspireerituna frankofoonia kogemustest andis Putin 2002.a korralduse analoogse võrgustiku loomiseks, vene keele ja kultuuri levitamiseks ja propageerimiseks. Selleks kujundati ümber NSVL-aegne teadus- ja kultuurikeskuste (nn. vene majade) võrgustik ning loodi riiklik struktuur (*Roszarubeztsentr*), mis allus otse välisministrile, alates 2008. a – Rossotrudnitšestvo (föderaalgentuuri staatuses).⁶ Kui algselt olid Roszarubezhtsentr esindused vaid kolmes "lähivälismaa" riigis (Aserbaidžaan, Usbekistan ja Ukraina), siis 2007. aastaks puudus esindus vaid Eestis ja Valgevenes. "Rahvadiplomaadid" muutusid vene välisteenistuse lahutamatuks osaks (sh diplomaadi staatus ja diplomaatilised passid) ning saatkondade allüksusteks.⁷

Rosotrudnichestvo juhiks määrati kogenud karjääridiplomaat Farid Muhametšin, kes on ka presidendi eriesindaja suhetes SRÜ riikidega. Muhametšini asetäitjaks oli loomisest kuni 2010. augustini Jevgeni Kožokin (1994-2009 Vene Strateegiliste Uuringute Instituudi juht). Kožokini ülesanne oli välja töötada uus vene poliitika endiste NSVLi vabariikide suhtes. Uut kaasmaalaste

¹ <http://www.government.ru/gov/agencies/156/> - praegune koosseis, alates 2002. aastast; v k Правительственная комиссия по делам соотечественников за рубежом

² V k Департамент по делам соотечественников и правам человека

³ Иванов И.С. (ed) 2002. Очерки истории Министерства иностранных дел России. Москва. Олма-пресс.

⁴ V k Департамент по работе с соотечественниками за рубежом

⁵ Komisjoni koosseis <http://state.kremlin.ru/commission/4/staff>

⁶ <http://rs.gov.ru/node/565>

⁷ 2010.a. seisuga oli Rossotrudnitšestvo tegutseb 68 riigis, sh ja 52 vene teadus- ja kultuurikeskust ja 26 Rossotrudnitšestvo esindust. Prioriteediks on tegevus SRÜ riikides.

(välispoliitika) kurssi illustreerivad asejuhi hinnangud Gruusia suhtes: tuleb positiivselt hõlmata riigi eliiti, et meelitada Gruusiat tagasi SRÜ-sse (!) ja peatada riigi libisemine Läänemeelsemaks⁸.

Valitsusteväliste organisatsioonide diplomaatiat peetakse kaasmaalaste poliitika eesmärkide saavutamiseks väga oluliseks ja agentuuri struktuuris loodi 2009. aastal osakond, mis kureerib suhteid valitsusväliste ja religioosete kaasmaalaste organisatsioonidega. Iga riigi jaoks on ametis kuraator, kelle ülesandeks on koordineerida kultuuri- ja teaduskeskuste katuse all – või ka eraldi – tegutsevaid sõprusseltse ja teisi ühinguid. Lisaks sellele on vastava osakonna prioriteediks humanitaarkoostöö, migratsioonipoliitika elluviimise toetamine, Venemaa mainekujundus välismaal jt⁹. *Rossotrudnizhestvo* juht on neid Venemaale lojaalseid kolmanda sektori organisatsioone väga tabavalt nimetanud "*opornaja tochka*" ehk tugipunktideks, mis peegeldab eesmärki luua **ülemaailmne kaasmaalaste valitsusteväliste organisatsioonide võrgustik**. See on jätkuvalt KMP poliitika üks peamisi sihte (vt allpool koordineerimisnõukogude toimimisest). Võrgustumine on kindlasti üks osa Venemaa kaasmaalaste diasporaalse koosluse defineerimisest ("loomisest") ja selle enesemääratlemise väljakujunemise toetamisest. Venemaa jaoks on oluline ka kaasmaalaste kogukondade liidrite ja liikmete positsiooni tugevdamine nende sihtriikides.

Agentuuri arengukava aastani 2020 näeb ette võrgu laiendamist 100 üksuseni.¹⁰ Arengukava kohaselt ollakse praegu keskendunud "vene majade" võrgu tihendamisele eelkõige SRÜ-s: 2009.a. avati esindused Bakuus, Jerevanis, Chişinăus, Kõrgõstanis, Tadžikistanis, Turkmenistanis; 2010.a. avati esindused ka Alma-Atas, Simferopolis, Odessas, suurematesse ruumidesse koliti Kiievis ning loomisel on Vene Maja Minskis. Detsembris 2009 avati *Rossotrudnizhestvo* filiaal Abhaasias; esindus tegutseb ka Lõuna-Osseetias.

Muhametšin kinnitas 2009. a hilissügisel antud usutluses ajakirjale "Bisnes-Kontakt", et varsti laiendatakse võrku ka Baltimaades (esindus puudus vaid Eestis). *Rossotrudnizhestvo* eestvedamisel on Dubnas (Moskva oblast) Kurtšatovi Instituudi baasil loodud innovatsioonikeskus. Arenenud riikides luuakse vene keskuste juurde ka innovatsiooniga tegelevaid üksusi. Alates 2009. a tegeletakse aktiivselt sidemete loomisega välismaal töötavate kaasmaalastest teadustöötajatega¹¹, sh ka teadussaavutuste teabe vahetamise eesmärgil.

Kaasmaalaste kaasamine poliitikakujundamisse: koordineerimisnõukogud

Putini algatusel toimub alates 2001. a regulaarselt Ülemaailmne Kaasmaalaste Kongress¹² ning samuti regionaalsed ja riiklikud konverentsid¹³. Viimastel valitakse igast riigist esindaja(d) Ülemaailmsele Kaasmaalaste Kongressile ja Ülemaailmsesse Koordineerimisnõukogusse. Ülemaailmne Kaasmaalaste Kongress on 2010. a kaasmaalaste seaduse redaktsiooni kohaselt kõrgem esindusorgan, mis teostab kaasmaalaste koostööd VF ja föderatsiooni subjektide võimuinstiitutsioonidega; kongresside vahel teostab koostööd Ülemaailmne Koordineerimisnõukogu.

Seadusega on ettenähtud koordineerimisnõukogude loomine ka kaasmaalaste poliitika sihtriikides. Koordineerimisnõukogud peavad ühendama valitsusteväliste organisatsioonide juhte. VF saatkond Tallinnas teatab oma veebilehel, et toetab Eesti kaasmaalaste koordineerimisnõukogu tegevust¹⁴.

⁸ <http://www.regnum.ru/news/1309005.html>

⁹ <http://rs.gov.ru/node/17765>

¹⁰ Võrdlusena võib välja tuua, et NSVLi ajal tegutsesid nn. nõukogude sõpruse majad tervelt 126 riigis.

¹¹ <http://dialog.extech.ru/index.php?mlevel=1>

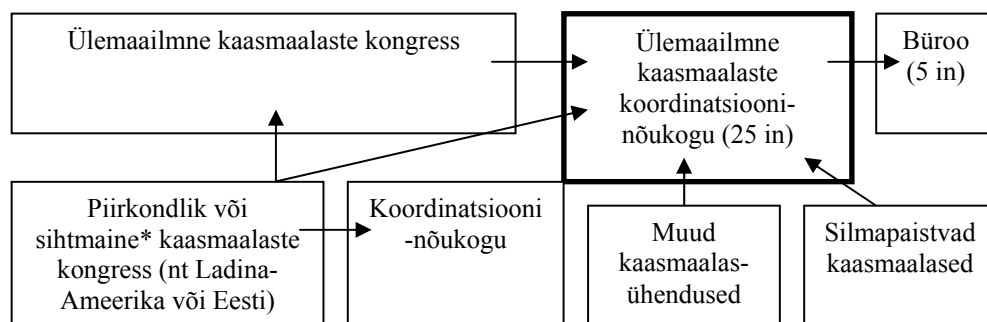
¹² Esimene Ülemaailmne Kaasmaalaste Kongress toimus 11.-12.10.2001; teine 24.-25.10.2006 ning kolmas – 1.-2.12.2009.

¹³ Nt. Balti konverents toimus Tallinnas 22. oktoobril 2010.

¹⁴ <http://www.rusemb.ee/relations/compatriots/>

Sihtriikides asuvate koordineerimisnõukogude "formaliseerimine" ning ka see, et nõukogudesse kuuluvad registreeritud kolmanda sektori organisatsioonide juhid, annab tulevikus rohkem kaalu ka kaasmaalaste otsustusprotsessi kaasamise süsteemile, sh Ülemaailmsele Kongressile, mis on hetkel lihtsalt esinduslik foorum, kus Venemaa President peab kaasmaalastele aastakõne.¹⁵ Kaasmaalaste kaasamiseks otsustusprotsessi on võimalik VF võimuinstiitutsioonidel luua kaasmaalaste konsultatiivnõukogud (komisjonid).¹⁶ Samas väidab Linter intervjuus Regnumile, et nõukogu liikmed määratakse VF saatkonna poolt ja nõukogu toimib saatkonna juures, mis muudab delegaatide valimise Ülemaailmsele Kongressile ebademokraatlikuks.¹⁷

Joonis 1. VF kaasmaalaste organisatsioonide struktuur (vastavalt kaasmaalaste ülemaailmse konverentsi ajutisele määrusele 31.okt-1.nov 2008.a.)¹⁸

Fond *Russkij Mir*

Kopeerides lääneriikide (ja nt ka Sorose Fondi) kogemusi, loodi MIDi ja haridusministeeriumi eestvedamisel, 2007. a. sügisel, multifunktsionaalne fond *Russkij mir*, mis asus eraldama raha kaasmaalaste MTÜdele ja tegutsema nii kaasmaalaste infokeskuse kui ka uudisteagentuurina. Fondi rahastamine toimub föderaalelarvest ning fondi aastaeelarveks on ca 500 mln rubla. Fondi juhib formaalselt Peterburi Ülikooli president Ljudmilla Verbitskaja, kuid tegevjuhiks on Molotovi pojapoeg Vjatšeslav Nikonov. *Russkij Mir*'i nõukogusse kuuluvad välisminister Lavrov, Rossotrudnitšestvo juht Muhametšin ja VF Föderaalnõukogu esindajad. Osaliselt tänu *Russkij Miri* tegevusele on viimasel kahel aastal välja kujunenud halduspraktikad (nt projektikonkursid, kaasmaalaste suured üritused, eriprogrammid jms), mis on võrreldes sajandi algusega läbipaistvamad ja formaalsemad, sh ka kaasmaalaste toetuseks välismaale liikuvate rahavoogude mõttes.

Üheks oluliseks tegevussunnaks on *Russkij Miri* keskuste loomine. *Russkij mir* keskused meenutavad oma ülesehituse poolest Hiina Konfutsiuse instituutide võrgustikku, tegevus on süsteemne ja multifunktsionaalne. Paljud keskused on loodud sihtriikide tuntud ülikoolide juurde. Kui 2009. a oli *Russkij Mir*'il veel „vaid“ 12 keskust (sh. Puškini Instituudi juures Eestis, mis avati

¹⁵ Nii Putini kui Medvedevi kõnede praktika näitab, et see sisaldab reeglina avaliku diplomaatia laadset sõnumi ning vähe konkreetseid juhtnõure.

¹⁶ Федеральный закон «О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом». Статья 26. Представительство интересов соотечественников в органах государственной власти Российской Федерации и органах государственной власти субъектов Российской Федерации.

¹⁷ "Наша организация не может согласиться с той подковёрной системой выборов, благодаря которой назначенные (Посольством РФ - [IA REGNUM Новости](http://ia.regnum.ru)) члены КСРСЭ избирают только им удобных делегатов, которые на перевыборах КСРСЭ будут голосовать за них. Тем самым нарушен принцип демократии и не отражается реальная ситуация создавшаяся среди Российских соотечественников. При такой системе не может быть и речи о легитимности КСРСЭ и полностью отпадает возможность переизбрания части членов КСРСЭ."

<http://www.regnum.ru/news/1280631.html#ixzz1DZGGpNZo>

¹⁸ [http://www.in.mid.ru/ns-](http://www.in.mid.ru/ns-dgpch.nsf/a658d6341a624f7fc3257513004679f8/9b275c5fde09852ac3257513004b34e4?OpenDocument)

[dgpch.nsf/a658d6341a624f7fc3257513004679f8/9b275c5fde09852ac3257513004b34e4?OpenDocument](http://www.in.mid.ru/ns-dgpch.nsf/a658d6341a624f7fc3257513004679f8/9b275c5fde09852ac3257513004b34e4?OpenDocument)

2008. a detsembris), siis hetkel neid on juba **68**. Euroopa programmide direktori Aleksei Gromõko (NL välisministri pojapoeg) kinnitusel on ainuüksi Euroopas kavas lähiaastatel luua veel 20-30 keskust (20% Baltimaades).¹⁹ 2010. a oktoobri lõpus avati teine *Russkij Mir*-i keskus USA-s (Washingtonis). Kui USA-s elab 4-6 mln "kaasmaalast" ja seal avatakse alles teine keskus, siis otsus avada *Russkij Mir*-i täiendavad keskused Baltimaades, näitab kui oluliseks peavad kaasmaalaste poliitika üle otsustajad just seda regiooni.

VF föderatsioonisubjektide tegevus

Teatud roll kaasmaalaste poliitika elluviimisel on ka föderatsioonisubjektidel ja kohalikel omavalitsustel. Moskva linnavalitsus võttis vastu kaasmaalaste seaduse ja viib ellu juba kolmandat kolmeaastast programmi. Asutatud on Moskva Kaasmaalaste Maja ja mitu fondi, millest suurim on suurvürst Jüri Dolgoruki Fond, mis rahastab kaasmaalaste tegevusi ka Baltimaades. Moskva linnavalitsuse eelarvest toetatakse vene keeles Eestis kõrgharidust omandavaid üliõpilasi. Suur osa neist õpib Majanduse Juhtimise Instituudis ECOMEN²⁰ või selle filiaalides.²¹ Kaasmaalaste poliitikat kureeris Jüri Lužkovi ajal Moskva rahvusvahelise koostöö osakonna juht Georgi Muradov (MGIMO vilistlane). Uus linnapea Sergei Sobjanin tegi Muradovist osakonna juhi esimese asetäitja ja osakonna uueks juhiks määrati (MGIMO vilistlane) Sergei Tserjomini^{22,23}, kes tõusis Moskva linnavalitsuse ministriks (loe: "välisministriks"). Moskva linnavalitsuse kaasmaalaste programmi eelarve moodustab 2009-2011 aastatel üle 1 mlrd rubla, millest natuke alla poole läheb vene keele ja venekeelse hariduse edendamisele välismaal. 180 mln rubla suunab Moskva linn kaasmaalaste organisatsioonide toetamisele.²⁴ Moskva eestvedamisel loodi rahvusvaheline turismifirmade võrgustik "RusTur", mis propageerib Venemaad kui turismi sihtpunkti kaasmaalaste hulgas ja ühendab välisriikides kaasmaalastele kuuluvaid turismioperaatoreid. Samasisuline kaasmaalaste programm käivitub 2011. a ka Peterburi linna poolt. Kolmeaastase programmi eelarveks on 224 mln rubla.²⁵ Kaasmaalaste programmid on Tatarstanis, Tjumeni oblastis jm.

Kaasmaalaste õiguskaitsse võrgustik

President Medvedjev toetab plaane luua **kaasmaalaste õiguste toetuste ja kaitsefond** ja on VF Valitsusele andnud ka vastava korralduse. (Selle fondi loomiseks tuuakse Eestit ühe peamise põhjusena, sest siin on "diskrimineeriv õiguskeskkond".) Fondi loomise küsimust arutati Ülemaailmse Koordinatsiooninõukogu väljasõiduistungil Bukarestis (17-19.10.2009). Usutlustes meediale on vihjatud, et Fondi loomise üheks ajendiks on Pronkssõduri ja Gruusia sõja sündmused, kus "rikuti vene kodanike õigusi"²⁶, arvestatud on ka USA, Prantsusmaa ja Iisraeli kogemusi oma kodanike õiguste kaitsel. President Medvedjev ütles 2009. a Kaasmaalaste Kongressil, et fondi miinimumprogramm on surve avaldamine riikides, kus rikutakse rahvusvahelist õigust. Seetõttu hakkab fond monitoorima kaasmaalaste inimõiguste olukorda ja pakkuma neile õiguslikku abi. Eriti hoolikalt hakkab Fond monitoorima riikide seadusandlust keelepoliitika osas, sest vene keele staatuse tõstmine on prioriteet. Tegeletakse ka kaasmaalaste "valgustamisega" ja inimõiguslaste toetamisega sihtriikides, vahendades kontakte Venemaa Ühiskondliku Kojaga. Ebaselgeks jääb loodava fondi ning juba Pariisis ja New Yorgis tegutseva kahe vene mõttekoja (Demokraatia ja Õiguse Instituudid) vaheline tööjaotus.

¹⁹ Sealhulgas veel kaks keskust Tartus ja Narvas (Baltimaades tegutsevad keskused veel Riias, Daugavpilsis ja Vilniuses). Keskuste loetelu:

<http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/rucenter/catalogue.jsp?pager.offset=0&pageIndex=1&pageSize=30>

²⁰ Instituudi vilistlastel on oma Assotsiatsioon.

²¹ Sarnast tegevust on täheldatud ka teistes Baltimaades, näiteks ainuüksi Riias õpib venekeelsetel õppekavadel kuni 4000 tudengit.

²² <http://www.vmdaily.ru/article/107980.html>

²³ MGIMO vilistlane, Moskva Ülikoolis kaitses doktoritööd, viimastel aastatel töötas holdingus „AFK Sistema“

²⁴ http://www.mosds.ru/Meria/meria_komp_prog3.shtml

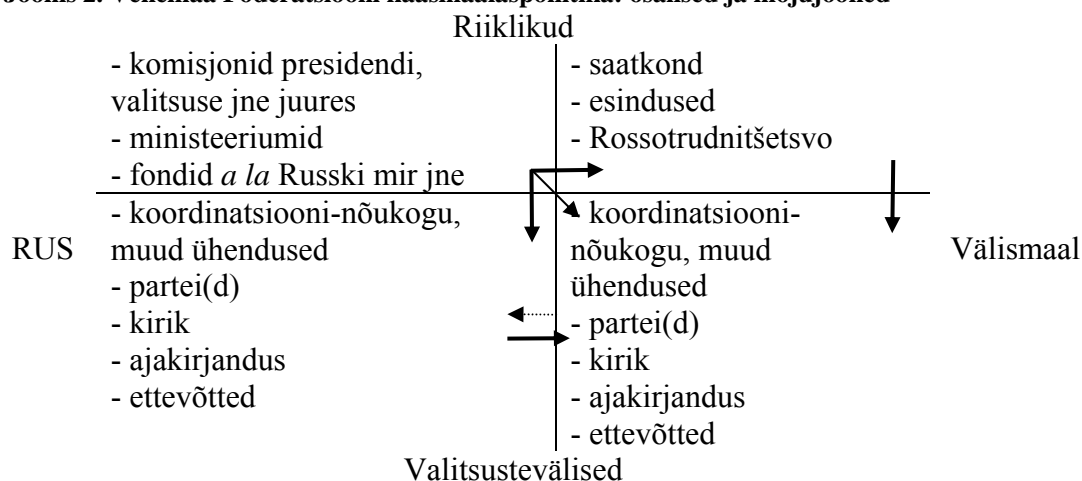
²⁵ <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=SPB;n=104013>

²⁶ Vt. Nõukogu liikme, Valgevene kaasmaalaste esindaja Ivan Korda intervjuu portaali "Materik".

Kokkuvõte

Alljärgnev joonis (K. Tüür, 2009) võimaldab paremini mõista erinevate osapoolte omavahelist suhestumist. Nooltega on tähistatud mõjujooned, nende erinevad „raskused“ tähistavad mõjujõu olulisust. Venemaa riiklik tasand tegeleb kaasmaalaste mõjutamisega eelkõige läbi oma nõuvalitsusväliste organisatsioonide (kuigi piir riiklike ja valitsusteväliste struktuuride vahel on äärmiselt tinglik) ja läbi kohalike esinduste, vähesemal määral tegeledes üksikute olulisemate projektide puhul ka otse. Kohalikel kaasmaalastel (ja nende ühendustel-asutustel-ettevõtetel) on heal juhul võimalik mõjutada Venemaal paiknevaid-tegutsevaid mitteriiklikke struktuure, suutmata samas sisuliselt mõjutada siin toimivate VF riiklike esinduste või veelgi vähem VF enda riiklike struktuuride otsustusprotsesse.

Joonis 2. Venemaa Föderatsiooni kaasmaalaspoliitika: osalised ja mõjujooned

Enamus võrgustike loodi Putini presidendiajal, kuid Medvedevi ajal toimub kõikide võrgustike edasiarendamine, sh on märgatav ka olemasolevate struktuuride rahastamise kasv (vt ptk 3). Putini ajal toimus kaasmaalaste poliitika elluviimise institutsionaliseerumine ning erinevate osapoolte (föderaalvalitsus, föderatsioonisubjektid, kohalikud omavalitsused, keskvalitsuse ja föderatsioonisubjektide loodud fondid jne) tegevuste koordineerimine.

Vähenes kaasmaalaste otsene ja *ad hoc* osalus kaasmaalaste poliitika kujundamisel ja kaasatus otsustusprotsessi. Kõrgemaks esindusorganiks on seadusandlikul tasemel välja kuulutatud Ülemaailmne Kaasmaalaste Kongress. Venemaa poliitika on suunatud eelkõige sellele, et institutsionaliseerida ja organiseerida kaasmaalasi välismaal, sh läbi ühiskondlike organisatsioonide toimimise toetamise ja vastava väljundi leidmise.

Kaasmaalaste poliitika ideoloogilised alused

Russkij mir kui ideoloogiline konstruktsioon

„Russkij mir“ kui mõiste on Venemaa (lõplikult viimistlemata) ideoloogiline konstruktsioon, mis tekkis Putini ajastul ning on kasutusel ka praegu. Esialgses tähenduses moodustas Vene maailma (Russkij Mir eestikeelne vaste) tuuma ajaloolise kontinuiteedi printsiip (kaasaegne VF on Nõukogude Liidu õigusjärglane), millest lähtuvalt kuulutati kõik Vene Impeeriumi alamad ning sel territooriumil hiljem tegutsenud riikide kodanikud – nagu ka välismaale emigreerunud kodanikud ja nende järglased – automaatselt "kaasmaalasteks".

Praeguses tähenduses viitab Vene maailm vene etnilist identiteeti jagavatele välismaa kogukondadele. Russkij miril on tugev side just vene kultuuri ja keelega, mitte nii palju Venemaaga (mis oleks vene keeles *rossijskij*), ehk Vene maailma kuuluvad ka välisriikide kodanikud, kellele meeldivad vene keel ja kultuur ning kes on omandanud kõrghariduse NSVLis või VF-s. Muutus on seotud ilmselt Russkij Miri fondi tegevussuunaga. Kontseptsiooni üks propageerijatest Nikonov väidab isegi, et *russkij mir* kõlaks natsionalistlikult Venemaa sees, kus elab palju erinevatest rahvustest inimesi, kuid on sobilik vene diasporaa tähistamiseks väljaspool Venemaad. Russkij miri kontseptsioon andis aluse nõ „kaasmaalaste numbritega mängimiseks“, ehk kaasmaalaste küsimustega tegelevad poliitikud ja ametnikud hakkasid konkureerima omavahel, kes saab kokku rohkem Russkij miri liikmeid. MIDi kaasmaalaste osakonna juht nimetas 2009. a sügisel, et väljaspool Venemaad elab 200 mln russkij miri liiget.²⁷ Ametkondliku loogika järgi peab nendega samuti tegelema, see aga nõuab rohkem raha ja uusi institutsioone. Eesti kontekstis tähendab uus definitsioon seda, et VF peaks aktiivselt tegelema ka eestlastest vene keele õppijatega ja vene keele õpetajate toetamisega (see on Russkij Miri Eesti keskuse üheks tegevusprioriteediks). Ilmselt on see koostöövaldkond, mis pakub huvi ka Eesti poolele, et tagada vene keele (kui teise võõrkeele üldhariduskoolides) õpetamiskvaliteeti. VFI on arenguruumi töös Venemaal või NSVLis kõrgharidust omandanud eestlastega.

Russkij Miri kontseptsioon ei ole veel nõ paika loksunud. Kaasmaalased on Russkij Miri üks osa, kuid Russkij Mir on laiem ja haarab ka teisi Venemaa jaoks olulisi sihtgrupe. Diskussioonid kestavad ning on mitu erinevat survegruppi, kes pooldaksid kas kitsamat või siis hoopis laiemat Russkij Miri defineerimist. Vene maailma mõiste tõlgendamise mitmetisus peegeldub ka Rossotrudnitšestvo ja fondi Russkij Mir prioriteetide ja tegevuste laias spektris. 2010. a konkretiseeriti seadusandlikult kaasmaalaste definitsiooni, seega on oodata ka sihipärasemat tegevust poliitika elluviimise eest vastutavate asutuste poolt.

Kaasmaalaste määratlemine

Enne 2010. a kaasmaalaste seaduse uuendamist põhines kaasmaalaste „definitsioon“ enesemääratlemisel. Täiendavaks objektiivseks kriteeriumiks oli kodakondsus, päritolu (ajaloolise kontinuiteedi printsiibist lähtudes). Eelmise kaasmaalaste seaduse redaktsiooni kohaselt kuuluksid kaasmaalaste hulka ka kõik endised NSVL kodanikud ja ka nende järglased.

2010. a muutus kaasmaalaste määratlus: kaasmaalaseks olemine põhineb mitte ainult isiku enesemääratlemisel ja objektiivsetel kriteeriumidel (kodakondsus ja päritolu, mis sai täiendatud Venemaal elavate ajalooliste etniliste gruppidega seotud isikutega), vaid peab olema tõestatud vastava ühiskondliku organisatsiooni poolt või läbi isiku tegevuse vene keele ja kultuuri edendamisel ning säilitamisel või muude tõendite kaudu, mis kõnelevad vaimsest ja kultuurilisest seotusest Venemaaga. Selle täiendusega kaasneb Venemaa tegevuste selgem prioriteerimine, toetust saavad ainult need isikud ja organisatsioonid, kes tegutsevad aktiivselt vene keele ja kultuuri edendamise ehk ühtlasi Venemaa kaasmaalaste poliitika elluviimise nimel.

Survegruppid Venemaal ja kaasmaalased välisriikides nõudsid enesemääratlemisel põhineva ning kuni 2010. a kehtinud mõiste säilitamist ja samal ajal finantseerimise suurendamist. SRÜ Instituudi direktor Zatulin esitas nt alternatiivse seadusmuudatuse projekti, kuid VF Valitsus andis sellele hävitava hinnangu, sest võimalus KMP eelarvet suurendada puudus. Duuma võttis menetlusse vaid MIDi poolt ettevalmistatud ja Valitsuse poolt heakskiidetud kaasmaalaste seaduse muudatuse eelnõu, mis jõustus 2010.a. juulis.

²⁷ ÜRO hinnangul valdab umbes niipalju inimesi maailmas vene keelt.

Venemaal elavate ajalooliste etniliste gruppidega seotud isikute eraldi mainimine seaduses viitab teatud üldise kontseptsiooni uuendamisele. Uute kategooriasse sobivad ka nn. tõrjutud rahvad, kes pole kunagi olnud "vene impeeriumi alamad".²⁸

Kaasmaalaste organisatsioonidel välismaal tekkis õigus registreerida kaasmaalasi ja väljastada dokumente nendes liikmelisuse tõestamiseks. Sellega loobuti nn universaalsest "kaasmaalaste kaardist". Esimesed kaasmaalaste tunnistused on Eestis juba väljastatud Juri Mišini juhitud Vene Kodanike Liidu poolt (november 2010 seisuga kokku ca 200).²⁹ Tšepurin lubas, et vajadusel saab MID aidata blankettide trükkimisel, mis tähendab ühtlasi, et riik säilitab kontrolli tunnistuste väljastamise üle. Erandiks on vaid välisriikides elavad VF kodanikud (ca 1,6 mln), kes on kaasmaalased *a priori*.

Kokkuvõttes muutusid uue seaduse redaktsiooniga kaasmaalaste määratlemise põhimõtted, millel on kindlasti olulised mõjud kaasmaalaste organisatsioonidele sihtriikides ja ilmselt ka KMP elluviimisele: 1) uus seadus sunnib kaasmaalasi konsolideerima ja tegema seda formaalsete organisatsioonide baasil; 2) sihtriikides tegutsevad koordineerimisnõukogud saavad formaalse staatuse ehk muutuvad KMP ametlikeks (ja võib-olla ka ainsateks) esindusorganiteks ning ka kindlateks VF partneriteks kaasmaalaste poliitika elluviimisel. 3) On välja kujunemas spetsiifilisemad kaasmaalaste grupid.

„Suur-Venemaa“ patriotism kui osa KMP ideoloogiast – võitlus ajaloo võltsingute vastu

Kreml'i võitlus Vene ajaloo võltsingute vastu on oluline osa nii Venemaa sise- ja välispoliitikast. KMPs kasutatakse seda iseseisva poliitilise instrumendina, eelkõige Suur-Venemaa (*deržava*) kuvandi loomiseks "Vene maailmas". MIDi kaasmaalaste juhtkond, Rossotrudnitšestvo, fond Russkij Mir ning eriti selle tegevjuht Nikonov ja SRÜ Instituudi direktor Zatul'in võtavad kaasmaalaste probleemidest ja plaanidest rääkides alati sõna ka ajaloo teemadel. Vene avalik-õiguslikus meedias ja nn. kaasmaalaste portaalides juurutatakse Suur-Venemaa ideoloogiat (*derzavnõi patriotism*) ja seda peamiselt debatti ja argumenteeritud arutelu välistavas vormis. Selle kontseptsiooni tuumaks on Lääne liberaalsete väärtuste eiramine (anti-liberalism) ja vene tsivilisatsiooni ülistamine. Üks komponent on ka selektiivne antikommunism, millega mõistetakse hukka bolševike terror ja massilised repressioonid, ent kiidetakse NSVLi ja selle juhtide rolli Teise maailmasõja ja sellele järgnenud riigi ülesehitamise kontekstis. Võitlusel ajaloo võltsingute vastu võivad tekkida vastavalt reaalpoliitilistele vajadustele ka uued nähtused, nt destaliniseerimine (millest hakati rääkima 2010. a eelkõige Venemaa-Poola suhete kontekstis).

Inimõiguste kaitse

KMPga on otseselt seotud ka inimõiguste kaitse teema. Venemaa läheneb inimõiguste temaatikale suhteliselt selektiivselt ning paljuski ajendatult rahvusvahelisest kriitikast olukorrast Venemaal. Strateegiliselt üritab Venemaa suunata rahvusvahelise üldsuse tähelepanu kõrvale luues selleks „pseudoprobleemi“, mille objektideks on valitud KMP põhisihtriikides elavad venekeelsed kogukonnad. Kaasmaalaste inimõiguste kaitse on deklareeritud Venemaa välispoliitiliseks prioriteediks ka kõige kõrgemal tasandil. Ideoloogiliselt põhineb võitlus kaasmaalaste inimõiguste eest nii traditsioonilistel inimõiguste käsitlemistel kui ka ajaloo tõlgendamiste politiseerimisel (võitlus ajaloo võltsimise vastu), mis seostub otseselt ka Suur-Venemaa patriotismiga.³⁰

Õigeusu kiriku roll

²⁸ Nt. tšerkessid, Türgis ja Iraanis elavad teatud rahvused, hiinlased jpt.

²⁹ Kui 1999. a redaktsioonis pidi kaasmaalase tunnistuse väljastama riik (välisesindusena saatkond), siis alates 23.07.2010 saab seda teha vaid kohalik kaasmaalaste selts

³⁰ http://eng.appc.lv/wp-content/uploads/2009/11/Research_2009_ENG_2010.pdf lk 24-25

Venemaa tunnistas seadusandlikul tasemel (2010. a redaktsioonis) religioosete organisatsioonide rolli (eelkõige vene õigeusu kirikuga seotud organisatsioonid) kaasmaalaste konsolideerimisel ning toetab religioosete organisatsioonide vastavaid initsiatiive. Seega on vene keele ja kultuuri kõrval selgelt esile tõstetud ka religioon kui "russkij miri" üks alus.

Uue patriarhi ametisseastumisega taaselustati ka kontseptsioon "Püha Venemaa" (*Svjataja Rus*). Patriarh Kirill rõhutab, et kuigi "Püha Venemaa" tuuma moodustavad Venemaa, Ukraina ja Valgevene³¹, kus loodetakse taastada õigeusuliste ühtsus, siis globaalses mõistes peaks see kontseptsioon soodustama kõikide õigeusuliste koondumist (vaimne ühtsus). Märkimisväärne on fakt, et Moskva Patriarhi eestvedamisel planeeritakse ülemaailmset õigeusu kirikute kongressi, mida pole peetud juba rohkem kui 1200 aastat.

Moskvast lahku lõõnud Kiievi Patriarh kritiseerib avalikult Vene maailma kontseptsiooni propageerimist Patriarhi poolt³², sest Moskva Patriarhaadi kunagine nr.2 ja Aleksiuusele napilt kaotanud patriarh Filaret näebki "Püha Venemaa" taaselustamises selget seost KMP ideoloogiaga ja kiriku tegevuse politiseerimist.

Seda, et "Püha Venemaa" kontseptsioon ei piirdu vaid kolme slaavi riigiga, näitab ka fakt, et Moskva patriarhaadi õigeusu kirikuga seotud sat-TV kanalit "Sojuz" levitatakse üle maailma ning on ka Eestis venekeelsele kogukonnale suunatud kanalite hulgas. "Püha Venemaa" kaksikkontseptsiooniks on "vaimne ühtsus" ja selle valguses on märgata vene kaasmaalaste Ülemaailmse Koordinatsiooninõukogu aktiivseid kontakte vene vanausulistega (Rumeenia, Ukraina) ja vene baptistidega (Ladina-Ameerikas), mis samuti sobib hästi "Vene maailmaga" (vanausulised löid lahku XVII saj, baptistid on veelgi hilisem nähtus), sest peamine on vaimne, mitte usutunnistusel rajanev ühtsus ajaloolise kodumaaga.

Kokkuvõtteks:

Russkij Miri ideoloogia teenib nii sisseriiklike kui ka välispoliitilisi huve. Russkij Miri kontseptsiooni väljakujunemine on toimunud samm sammult ja arutelud veel jätkuvad: keskmes on Venemaa kultuuriline ja intellektuaalne mõju sihtriikides. Näiteks kaitstes venekeelset haridust ja jagades venekeelsetes koolides õppematerjale³³, kaitseb Venemaa tegelikult oma pedagoogilist traditsiooni ja kasvatuse filosoofiat. Keele ja kultuuri väärtustamise ja propageerimise taga on ka teadlik soov juurutada sihtkogukondades ka venemeelsust. KMP peamisteks eesmärkideks jääb kaasmaalaste konsolideerimine sihtriikides, kaasmaalaste sidemete loomine Venemaaga ning toimiva võrgustiku kujundamine, mida saaks vajadusel kasutada sh ka välispoliitiliste eesmärkide saavutamisel.³⁴ Kuigi kaasmaalaste poliitika kuulub välispoliitika humanitaardimensiooni alla, on tal kindlasti ka geopoliitiline väljund³⁵

³¹ http://www.idrp.ru/buy/show_item.php?cat=2531

³² Patriarh Kirillile on lähedane ka Russkij Miri kontseptsioon, nt (juuli 2010): „русский мир не означает "российский", тем более это не мир Российской Федерации, - это тот самый мир, который вышел из нашей общей купели, киевской купели Крещения". "От того, что кто-то отрицает этот мир, ничего не меняется: этот мир существует, это объективная реальность“ (<http://rus.ruvr.ru/2010/07/19/12701233.html>)

³³ Федеральный закон «О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом». Статья 17 п 6.1. (2010. a redaktsioonis)

„[...] Российская Федерация содействует получению соотечественниками образования на русском языке и родных языках народов Российской Федерации, включая изучение российской истории и российского культурного наследия. С этой целью осуществляются меры по подготовке преподавателей, разработке при участии специалистов-соотечественников учебников, учебных пособий и программ с учетом особенностей организации образовательного процесса в государствах проживания соотечественников и снабжению такими учебниками, учебными пособиями и программами соотечественников.

³⁴ Ibid http://eng.appc.lv/wp-content/uploads/2009/11/Research_2009_ENG_2010.pdf lk 23

³⁵ http://eng.appc.lv/wp-content/uploads/2009/11/Research_2009_ENG_2010.pdf lk 23

Russkij Miri geograafilised ja ka sisulised piirid on oluliselt laienenud; võib öelda, et kaasmaalased on ainult üks osa Vene maailmast. Uuendatud Vene maailma ideoloogia kohaselt püütakse mõjutada mitte ainult venekeelseid kogukondi, vaid kasutada ära ka nende inimeste potentsiaali, kes on Venemaal õppinud, tunnevad huvi vene keele ja kultuuri vastu jt. Erinevatele gruppidele lähenetakse siiski erineva taktikaga, mis on täheldatav ka erinevatele sihtgruppidele suunatud meediasõnumites.

Uue seaduse redaktsiooni valguses on esmaseks prioriteediks kaasmaalaste institutsionaliseerimine ja nende aktiivne osalus KMP realiseerimisel. Vene maailma kontseptsioon ja kaasmaalase mõiste peavad hõlbustama konsolideerimist kõikide migrantide lainete vahel, olenemata usutunnistusest.

Uus seadus annab võimaluse luua kontakte nn. tõrjutud rahvastega Lähis-Idas jt regioonides ehk teisisõnu suurendada vene mõju sotsiaalsetes gruppides, kellega suhtlemiseks puudus varem õiguslik ja ideoloogiline alus.

"Püha Venemaa" moodustab veel ühe uue kihi (lisaks vene keelele ja kultuurile) "Vene maailmas". See peaks kaasmaalastes tekitama vaimset sidet ajaloolise kodumaaga ja suurendama huvi vene riigi ajaloo vastu.

Kaasmaalaste poliitika finantseerimine

KMP rahastamine avaliku sektori eelarvest

2010. aasta riigieelarves oli KMP tegevuste finantseerimiseks ettenähtud 389 mln. rubla (ca 12,5 mln. USD), millest 85 mln. kulutatakse kodumaal: 1) 36% üritused ja konverentsid välisriikides; 2) 25% venekeelse hariduse ja kultuurivahetuse toetamine; 3) 16% vene diasporaa noorteliikumise toetamine; 4) 15% meedia- ja infotegevus; ning 5) 13% õiguslik abi kaasmaalastele³⁶.

Rossotrudnitšestvo ja fondi Russkij Mir loomisega lahutati nn. kaasmaalaste poliitika realiseerimiseks mõeldud eelarvelised rahavood, mistõttu on üldpilt muutunud keerulisemaks ja segasemaks. Avalikest allikatest ei selgu, mis on Rossotrudnitšestvo kogueelarve, sest personali- ja halduskulud on jagatud peamaja ja välisesinduste vahel, kusjuures viimastele eraldatakse vahendeid vene saatkondade koondeelarvetest. *Roszarubeztsentri* aegadest on teada, et ainuüksi ühe vene maja aastaeelarve on üle 0,5 mln. dollari (2006. a andmed). Arvestades inflatsiooni, personali, välisesinduste ja vene majade võrgustiku kasvu, võib järeldada, et Rossotrudnitšestvo võrgustiku eelarve võiks olla suurusjärgus 26-30 mln USD (võrdluseks NSVLi ajal oli sõprusmajade eelarve 25 mln USD). Rossostrudnitšestvo on kahe föderaalse programmi peatellija ja projektide hindaja: "Vene keel" (2011-2015) ja innovatsioonitegevus SRÜ ruumis. Esimese programmi ülesanne on tugevdada vene keele kui suhtluskeele positsioone postsovjetlikus ruumis.

Fondi Russkij Mir aastaeelarve on ca 500 rubla.³⁷ Fondil on õigust saada raha nii riigi eelarvest kui ka erafirmadelt³⁸.

³⁶ <http://kprf.ru/dep/79815.html>

³⁷ Täpseid andmeid ei ole. Uudisteagentuuride viited: <http://newsme.com.ua/business/bank/259718/> ja <http://www.tribuna.ru/articles/2010/11/17/Russkii%20mir%20raswiryaet%20granizi/> (Verbitskaja: „Когда Владимир Владимирович Путин подписал указ о создании фонда «Русский мир», где были четко обозначены задачи укрепления позиций русского языка, сохранения его внутри страны и за ее пределами, было определено и финансирование – отдельной строкой в бюджете России – 500 миллионов рублей в год. Дмитрий Анатольевич Медведев, который очень поддерживает нашу работу, спустя некоторое время дал распоряжение увеличить финансирование на 50 процентов. В бюджете текущего года у нас 750 миллионов. Поэтому мы и смогли открыть столько центров в мире. А сейчас возникла некоторая сложность. Минфин в бюджете 2011 года оставил нам только 500 миллионов рублей. С этим мы никак не сможем согласиться, поскольку должны

Lisaks MIDile tegelevad kaasmaalaste poliitika elluviimisega Kultuuri- ja Haridusministeeriumid ning Migratsiooniamet. Ka nende vastavad eelarveread ei ole täielikult läbipaistvad. Meedia andmetel eraldati ümberasumise programmile 34 mld. rubla kuni aastani 2019 ja Venemaale kolis 22 500 inimest.³⁹ Ümberasujad saavad realselt kätte 60 000 rubla abiraha ja lisaks 15 000 iga pereliikme kohta. Kaasmaalaste seadusega reguleeritakse ka kaasmaalaste õigus VF kõrgkoolidesse.⁴⁰ Kaasmaalaste kvoot on neis õppeasutustes 10 000 inimest.

Viimastel aastatel on suurendatud vene satelliitkanalite leviala üle maailma (*Russia Today* on nüüd ka hispaania keeles), mis on osaliselt suunatud ka kaasmaalastele. Satelliitide kasutamise eest maksab VF. Ka seda saab pidada KMP kaudseks finantseerimiseks.

Vene regioonide osa KMP rahastamisel

Regioonidest paistavad silma Moskva ja Peterburi, kus eraldati linnaeelarvest kaasmaalaste programmidele vastavalt ca 1 mlrd rubla (2009-2011) ja 224 mln. rubla (2011-2013).⁴¹ Juri Dolgorukij Fondi ja Moskva Kaasmaalaste Maja eelarvevahendite seisu ei ole võimalik avalikest allikatest teada saada.

KMP finantseerimine Venemaa erasektori poolt

Teadaolevalt rahastatakse kaasmaalaste poliitikat ka eelarvevälistest allikatest. Kaasmaalastele orienteeritud projektide üheks peamiseks toetajaks on fond *Gosudarstvenõi Klub*.⁴² Klubi liikmed ei varja, et nad toetavad projekte, mis on saanud heakskiidu presidendi administratsioonilt (kaasmaalaste raha ja moderniseerimise teemaga tegeleb presidendi majandusnõunik Dvorkovič). Üheks tuntumaks klubi poolt rahastatavaks projektiks on liikumise "Naši" suvelaager Seligeri järvel, millest võtavad osa ka kaasmaalased Eestist.⁴³

Riikliku ja erasektori partnerlus rahastamisel

содержать 100 своих центров по миру, открывать новые филиалы и выделять гранты. Поэтому мы обратились к руководителю правительства и в Государственную думу с просьбой восстановить первоначальные 750 миллионов."³⁸

³⁸ Fondi põhikirjast (<http://www.russskiymir.ru/russskiymir.ru/fund/statute>):

Источниками образования имущества Фонда являются:

- 1) регулярные и единовременные поступления от учредителей за счет средств федерального бюджета;
- 2) добровольные имущественные взносы граждан и юридических лиц;
- 3) пожертвования граждан и юридических лиц;
- 4) выручка от реализации товаров, работ и услуг;
- 5) дивиденды (доходы, проценты), получаемые по акциям, облигациям, другим ценным бумагам и вкладам;
- 6) доходы, получаемые от собственности некоммерческой организации;
- 7) иные не запрещенные законом поступления.

³⁹ <http://realty.irk.ru/news.php?id=4255&action=show&type=>

⁴⁰ *Федеральный закон «О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом»*. Статья 17 п 6.1. (2010. a redaktsioonis): „При этом на соотечественников, не являющихся гражданами Российской Федерации, не распространяется право на получение преимуществ, предоставляемых отдельным категориям граждан Российской Федерации при приеме в государственные и муниципальные образовательные учреждения среднего профессионального образования и высшего профессионального образования.

В случае установления **квоты** на прием иностранных граждан на обучение или повышение квалификации за счет средств федерального бюджета в обязательном порядке учитываются интересы соотечественников независимо от их гражданства. [...]“

⁴¹ Moskva eelarve kahekordistus võrreldes eelneva perioodiga, sest veel 2009. aastal oli eelarve 12,5 mln USD ehk võrdne riigi eelarvevahenditega.

⁴² Selle kõlava nimega fondi taga seisavad nii vene suurärimehed, riigimonopolid (Gazprom, Rosneft) kui suur korporatsioonid (Alfa-Grupp, sadamate operaatorfirmad jt).

⁴³ <http://kadyrochno.net/post/id120/> - mitteametlik info laagri rahastajatest.

VF regionaalarengu ministeerium tellis 2 mln USD eest reklaami ja saateid ümberasujate meelitamiseks kodumaale. 2011. aastal on vene telekanalites ette nähtud näidata 74 saadet (ca ühe saate maksumus 30 000 USD). Riigi toetusel toodetakse aktiivselt nii siseturu kui ka kaasmaalastele mõeldud materjale (filmid, saateid, ajalooõpikud jne). Paljusid filme- ja meelelahutussaateid rahastatakse lisaks riigieelarvele ka Vene Patriotistliku Filmikunsti Fondist⁴⁴ (dotatsioonid ületavad kümneid miljoneid dollareid), mis omakorda teeb tihedat koostööd Fondiga *Russkij Mir*. Fondi Nõukogus on lisaks FSB direktori asetäitjale ka vene suurärimees Vekselberg, kes on seotud ka moderniseerimise teemaga (Skolkovo innovatsioonikeskus).⁴⁵ Riigi ja erasektori rahadega avaldatakse ka mitmeid kaasmaalaste trükimeedia väljaandeid (ajakirjad *Šire Krug*, *Komsomolskaja Pravda* lisa "Kaasmaalane" jt).

Kokkuvõtteks:

Vaatamata kriisile on KMP rahastamine kõikidest allikatest kasvanud – luuakse uusi riiklikke või riigiga seotud institutsioone, mis eeldab finantseerimise kasvu; võib oletada, et kaasmaalaste organisatsioonide rahastamine on kasvanud ka Eestis.

KMP tähtsus kasvab ka regionaalses plaanis ja riigile lojaalsete suurfirmade arvelt.

KMP elluviimine on detsentraliseeritud ning läbipõimunud teiste poliitikate meetmetega, seega on ka rahastamisskeemid nii VF sees kui ka sihtriikides detsentraliseeritud, mis ei võimalda avalikest allikatest rahavoogude jälgimist.

⁴⁴ Vt. www.patriotfilm.ru

⁴⁵ Fondi hoolekogu liikmete nimekiri: <http://www.patriotfilm.ru/rus/people.html>

LISA 1

Tähtsamad KMP valdkonnad (K. Tüür, 2009)

VF kaasmaalaste poliitika avaliku poole tegevusvaldkonnad on põhiliselt suunatud nn pehmetele väärtustele, nagu haridus, kultuur, sotsiaalhoolekanne jne. See on ka mõisteta, sest esiteks on piiriülene tegevus nendes valdkondades vastastikku aktsepteeritav ning teenib korraga kahte eesmärki – on väljundiks kaasmaalaspoliitika avalikule poolele (aitamine ja toetamine) ning samaaegselt sisendiks varjatud poolele (mõjutamine ja suunamine). Riigi imago parandamine on selles kontekstis nõ meeldiv lisaboonus.

- Kultuuripoliitika: keel, kultuur, sport, meedia. Nt rahvusvaheline festival «Русская песня», mille tingimustes on kirjas⁴⁶, et esinejate valikul eelistatakse neid, kes on aktiivselt osalenud kaasmaalas-üritustes, kaasmaalaste sportfestival⁴⁷, föderaalprogrammi «Русский язык (2006 — 2010 годы)» kaasmaalastele suunatud tegevused⁴⁸.
- Hariduspoliitika: Õpetajate täienduskoolitused, nii keele kui ajaloo-alaste õppematerjalide levitamine. „2008.a. kogemus näitas, et /.../ efektiivsem on töötada mitte õpilastega, vaid pigem õpetajate ja spetsialistidega, kuna see võimaldab laiendada meie kultuurilist mõju õppuritele.“ Peterburi välissuhete osakonna juhataja ettekanne 2008.a. kaasmaalaspoliitiliste ettevõtmiste tulemustest⁴⁹. Projekt „Avatud vene kool“⁵⁰ on samalaadsete projektide hulgas ilmselt ulatuslikeim, omades mh esindajaid ka Eestis.
- Noorsoopoliitika: noortele kaasmaalastele suunatud projektid (mh nt Moskva-ekskursioonid koolilastele-konkursivõitjatele). Koos hariduspoliitikaga näib olevat üha olulisemaks muutuv valdkond. Mh on tehtud otsus luua ka noorte kaasmaalaste koordinatsiooninõukogu keskusega Peterburis⁵¹, otsuse tegemise juures olla osalenud ka Eesti esindajad.
- Viisapoliitika: viisandus, piirialad, euroregioonid. Viisavaba piiriületuse pakkumine nõ hallipassimeestele ehk kodakondsuseta isikutele vähendab ilmselt järsult nende inimeste hulka, kes muidu taotleks ühe või teise poole kodakondsust. Piirialade koostöö hoogustamine ja tähelepanu nn euroregioonide moodustamisele on oluline suund VF piiripoliitikas. Viisarežiimi lihtsustuste nõudmine EL käest muutub üha tungivamaks.
- Kodakondsuspoliitika: seadusemuudatused⁵², mis lihtsustavad VF kodakondsuse saamist kaasmaalastele. VF kodakondsuse „jagamine“ Osseetias, Krimmis jne.
- Mälupoliitika: nn päranditeemalised algatused (sõjahauad jne). Üha enam juurutatakse märgilisenä nn Georgi lindikest <http://gl.9may.ru/>
- Sotsiaalpoliitika: nii näiteks on Peterburi linnavalitsuse toel nn blokaadnikele soetatud meditsiinilist varustust. Veteranidele sanatoorsete teenuste osutamine.
- Vähemal määral kasutatakse ka majanduspoliitikat, eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate majanduslike kontaktide toetamist.
- Õiguskaitsepoliitika: kõige nähtavamad on õigusabi küüditamises süüdistatavatele, aga ka muud nn inimõigus-alased kohtuprotsessid.

⁴⁶ <http://www.ruskiimir.ru/ru/news/index.php?from4=2&id4=7591>

⁴⁷ <http://www.msrs.ru/subject/sportfest/>

⁴⁸ http://www2.ed.gov.ru/ntp/fp/rus_lang/

⁴⁹ <http://www.kvs.spb.ru/userfiles/file/Tez2009-03-17.pdf>

⁵⁰ <http://www.ymk.ru/>

⁵¹ http://ricolor.org/rus/rus_mir/sootechestvenniki/emf/1/

⁵² <http://www.kreml.org/news/193548924>

Juhtumi kirjeldus - Venekeelsete noorte kaasmaalaste konsolideerimine Eestis

Nii Fondi Russkij Mir kui ka Rossotrudnitšestvo juhtkond ja MIDi ametnikud nimetavad käimasoleva perioodi üheks peamiseks prioriteediks vene noorteliikumise aktiveerimist kaasmaalaste kogukondades ja noorte konsolideerimist. 2009. a korraldati esimene rahvusvaheline kaasmaalastest tudengite foorum Pariisis ja kavas on selle muutmine regulaarseks. Rossotrudničestvo toetab koostöös Rosturismi ja VF Spordikomiteega spordiüritusi ja noorte vahetusprogramme.

Eestis tegutsevate kaasmaalaste organisatsioonide arvu on raske täpselt nimetada. Toetudes 2010. a Ukraina kaasmaalaste portaalil avaldatud artiklile Eesti kaasmaalaste organisatsioonide omavahelisest konfliktist, võib see arv ületada 120 – nii mitu organisatsiooni avaldas soovi osaleda Eesti kaasmaalaste konverentsil⁵³. Samas artiklis räägitakse ka kahe kaasmaalaste leeri vastuseisust: on need, kes toetavad uut „pragmaatilist“ lähenemist Eesti-Vene suhetes (Sergejev, Krasnoglazov, Jegorov, Semjonov) ja need, kes endiselt pooldavad vana „võrdõiguslikkusele“ põhinevat positsiooni (Zarenkov, Reva, Linter, Lebedev)⁵⁴.

Noorteorganisatsioonide arv on Eestis endiselt tagasihoidlik. Võib välja tuua venekeelseid õppekavu pakutavate kõrgkoolide vilistlaste ühinguid (nt ECOMENi vilistlaste assotsiatsioon⁵⁵, tehti katsed luua ka Eesti ja Balti Lužkovi stipendiaate ühendavaid organisatsioone, kuid mõlemad ei ole eriti aktiivsed). Uueks noorte kaasmaalaste konsolideerimise väljundiks on teatud ideoloogilistel alustel loodud noorteorganisatsioonide tekkimine. Nt 2009. a registreeritud MTÜ "Molodoje Slovo" (edaspidi MS), kelle liikmeid nimetab Eesti vene infoportaal „noored Venemaa kaasmaalased Eestist“⁵⁶ Kuigi tegu ei ole suure ja võimsa liikumisega, on tegemist "Naši" eeskujul loodud iseseisva vene noorte organisatsiooniga. Kuigi MS ei ole juriidiliselt seotud ei Notšnoi Dozor-i ega Zarenkovi Antifašitliku Komiteega, on organisatsioonil nendega tugevad sidemed⁵⁷. Seda seost ei varjata, lausa vastupidi – igal võimalusel toonitatakse neid sidemeid vene kaasmaalaste portaalides.

MS korraldas 2010. a suvel esimest korda "vene kaasmaalaste" rahvusvahelise spordi suvelaagri Peipsi ääres, kus olid külalised Lätist ja peasponsoriks Zarenkovi komitee. Venekeelse meedia kaudu tegeleb MS nn. ajaloovõitluste vastu võitlemisega, kusjuures nende sõnum jälgib Naši ning ka teiste tuntud ja Kremli poolt heakskiidetud „ajaloooksperitide“ seisukohti.. Füüsilise vormi ja tervisliku elulaadi propageerimine ning kollektiivspordi harrastamine on organisatsiooni tegevustes samuti olulisel kohal.⁵⁸ MS korraldab spordimänge- ja võistlusi venekeelsete koolide vahel.

⁵³ „Однако, получив заявки от более 120 организаций, оргкомитет задним числом объявил о неких, кстати, непонятных, критериях отбора желающих и сообщил о том, что на конференцию допущена всего лишь треть организаций - 42 из 121. При этом до сих пор не опубликован список организаций, которым выражено оскорбительное недоверие. Их даже не уведомили персонально об отказе в их просьбе.“
<http://rusmir.in.ua/pol/526-v-vestonii-vozniklo-protivostoyanie-mezhdu.html>

⁵⁴ „Конфликт соотечественников, получивший начало с недавней отставки Андрея Заренкова, вышедшего из КСРСЭ в протест новым веяниям, объясняется дисгармонией двух позиций: новой - прагматизма (Сергей Сергеев, Андрей Красноглазов, Анатолий Егоров, Алексей Семенов) и старой - отстаивание принципов равноправия (Андрей Заренков, Максим Рева, Дмитрий Линтер, Владимир Лебедев).“ <http://rusmir.in.ua/pol/526-v-vestonii-vozniklo-protivostoyanie-mezhdu.html>

⁵⁵ <http://www.avecomen.ee/>

⁵⁶ „Молодые российские соотечественники в Эстонии из молодёжного объединения «Молодое слово» приняли участие [...]“ <http://baltija.eu/news/read/15474>

⁵⁷ Vt üritustel osalejad <http://www.molodoe-slovo.ru/category/main/we-remember/>

⁵⁸ Võrkpall ja eriti viimasel ajal ka vene võitluskunstid ja meeskondlik paintball.

Naši ja MS tegutsemismudelites on palju sarnasusi. Alustades sellest, et embleemid on kujundatud Vene Impeeriumi sümbolitest (vapikotkas-MS ja Andrejevi rist-Naši). Mõlema organisatsiooni tegevuste hulgas on olulisel kohal Georgi lintide jagamine (välisriikides annavad linte jagamiseks vene saatkonnad) ning osalemine massiüritustel, kus on kesksel kohal Suure Isamaasõja sündmuste tähistamine ja Punaarmee kangelaste austamine.

2010. a septembris moodustati veel üks MTÜ - "Vene Kooli Nõukogu". Asutamiskonverentsi toetas fond *Russkij Mir*. Korraldajad ja venekeelne meedia tutvustasid MTÜ asutamiskonverentsi kui üritust, kus vene koolide lapsevanemad ja mõned eksperdid arutavad venekeelse hariduse aktuaalsemaid probleeme jne⁵⁹. Vene Kooli Nõukogu lapsevanemate hulka on sattunud Notšnoi Dozori liige "lapsevanem" Reva ja "laste eksperdina" Klenski. Veel üks MTÜ "Vene Kool" tegutseb aastaid Tartus ja selle juhatuse esimees on ka uue MTÜ Nõukogu liige.

Tähelepanu väärrib protsess, mille raames püütakse luua vene noorte regionaalseid ühendusi. T. Ždanoka initsiatiivil asutasid delegaadid 18-st Euroopa riigist 19. septembril Euroopa vene noorte Allianss'i (juht Alisa Demina), mille juhatusse valiti ka Eesti noor kaasmaalane. 25. novembril 2010 toimus Riias asutamiskonverents RusNord2010 Soome noorte liikumiste Alliansse ja Apila eestvedamisel, kus oli plaanis luua Põhjamaade ja Balti riikide venekeelsete vähemuste Noorte Allianss, mille eesmärk on noorte konsolideerimine, EL projektirahade kasutamisoskuse suurendamine (fundraising/project management), avalikkuse tähelepanu tõmbamine vene noorte probleemidele jne.⁶⁰

⁵⁹ Ülevaade konverentsist: <http://www.rosbalt.ru/2010/09/26/775114.html>

⁶⁰ Info üritusest <http://www.rosbalt.ru/2010/10/25/783762.html>